

ביאורים

לאחר שהאדם מבין בשכלו שהשלב הראשון בדרך להשגת עבודת ה' בשלמות הוא שלב ה"סור מרע" ושיש צורך לוותר על הנאות ותענוגים המונועים אותו מהיכולת להתקדם בעולמו הרוחני, מוכן הוא לעבור לשלב הבא - שלב העבודה האקטיבית, כאשר הכלל של עבודה זו הוא הכרת הטוב. כדי לְשַׁבֵּר את האוֹזֵן ולתת דוגמא לגודל החובה בעבודה, ממחיש זאת רבנו בחיי במשל לעבד שהטיב לו רבו טובות עצומות. כשם שמצפה האדון מאותו עבד שיתנהג עימו בכבוד ובמסירות, כך, ואף הרבה יותר מכך, נדרש האדם ליישם זאת ביחס לאלוהים. הטוב שמטיב הבורא עם האדם היה צריך באופן עקרוני לחייב אותו בהשבת גמול ראוי, אך מכיוון שאין שום יכולת באדם להשיב טובה לה' מפני שלא יכול להעניק לו דבר, הרי שאין לאדם תחליף לכך אלא בעוצמת המסירות והנאמנות כלפיו. התוצאה מכך היא שבכל חייו נדרש האדם לכבד את ה', לקיים מצוותיו, ללמוד את תורתו, לחשוב לפני כל מעשה אם הוא תואם לרצון ה' ורק במידה שכן - לעשותו, לשבח בו ברשות היחיד וברשות הרבים, להצדיק עליו את הדין ולהגות בו ללא הרף. בדברים אלו אין האדם משפיע מאומה על ה' שגמול עימו את כל החסד, אלא הוא מחויב לכך מצד האמת המוסרית שבו וההכרה שאין דרך אחרת טובה ממנה.

אחרי כל זאת, יידע האדם שבסופו של דבר, כמה שיתאמץ האדם וישקיע בכך, לא הצליח להשיב גמול כפי מה שהיה ראוי באמת לגודל הטובה שהשפיע ה' עליו, שתמיד תהיה גדולה לאין ערוך ממה שהאדם עושה עבור אלוהיו.

הרחבות

• כי הרבית טובות אלי!

העלי על דעתך טובות האלהים עליך. לדברי רבנו בחיי, קבלת עבודת האלוהים מתחילה מהכרת טובותיו עלינו. מצד אחד, הכרת הטוב היא אחד הביטויים היסודיים של המוסר הטבעי, לא להיות כפוי טובה. מצד שני, יש פחיתות מסוימת בעבודה מתוך הכרת הטוב: וכי עלינו לעבוד רק בגלל הטוב שהגיע אלינו מהקב"ה?! עלינו לאהוב את הטוב מפני שהוא טוב, בדומה למה שכתב הרמב"ם ש"העובד מאהבה... עושה האמת מפני שהוא אמת" [הלכות תשובה י, ב].

הרב קוק התייחס לסתירה זו, וניסה ליישבה בשני אופנים: א. הכרת הטוב הוא כוח חזק מאוד בנפש שאי אפשר להתעלם ממנו, ולכן עלינו לעבוד את הקב"ה גם באמצעותו. ב. עבודה מתוך המדרגה של הכרת הטוב, יוצרת קביעות: יש ימים בהם יש חשק גדול לעבוד את הקב"ה, אך יש גם ימים שלא... ההיזכרות בטובות שהקב"ה מעניק לנו, שמגיעות אלינו בכל יום ויום, בכל רגע ורגע, מניעה אותנו לעשות את רצונו בחשק. מתוך כך, קל הרבה יותר לעורר גם אהבה עליונה, שלא תלויה בטובה הפרטית שקבלנו, אלא אהבת הטוב בעצמו, מפני שהוא טוב [מוסר אביך ב, ג].

אמר השכל: העלי על דעתך טובות האלהים עליך. במה שכולל אותך עם זולתך ומה שאת מיחדת בו, ואחר כך העלי על מחשבתך שאת הטיבות בכמותם לעבדך מקנת פספס. והפנים אשר ייטבו בעיניך ממנו, קבלי אותם עליך לבוראך, ומה שהוא בעיניך רע ממנו, ירע בעיניך גם כן ממך לבוראך. אמרה הנפש: הבינותי מה שזכרת לי בכלל, אף עשה עמי חסד, ובאר אותו לי בפרט.

אמר השכל: הענינים שהם טובים מאחד מעבדי העולם שיתנהג גם לפני אדוניו כשיגמלוהו מן הטוב קצת מה שגמלך בוראך, מהם, שיעבדוהו לבדו בדבור ובמעשה, ושיהיה נאמן ומשתדל בעניניו בגלוי ובסתר, ושיירא אותו ויפחד ממנו כל זמן שהוא עומד לפניו, כמו שאמר קצת החסידים: אל תמרה את אדונך והוא רואה אותך. ומהם, שישפלו ויכנעו לאדוניו בנראה ממעשיו ובסתר מצפונם, ושינהג בפשלות לפניו במלבושו ויבמדותיו, ויכבדהו, וירוממהו בלשונו ובלבבו, ושישב ויודה אותו ביזמו ולילו, ושיזכר טובותיו בסתר ובגלוי, ויספר מהלליו ושבחיו כפי שראוי לו, וירויז לעבודתו בשמחה ובטוב לבב, מאהבתו שימצא חן בעיניו, ויתקרב אל רצונו, ויתחנן לו תמיד לרצות אותו ולכפר לו, ויאהבהו, ויפחד שיהיה מקצר במה שצוהו, וישמר מצותיו, ויתרחק ממה שהזהירו ממנו, וישים אל לבו מה שחלף לו מן העונות, וירבו בעיניו טובותיו ויגדלו, ויבזו מעשהו בצד מה שהוא חיב לו, וימעט אצלו טרחו לנגד מה שראוי לו, ויודה בקטנות מעלתו בעיניו אצל גדלת אדוניו בנפשו, וירבה להשתחוות לו ולכרע לו כריעה בכניעה ופשלות, ושיבטח בו בכל צרכיו, ושירצה בכל ענינו שיעתיקנו אליו. ואם ישביעהו, וידה וישבח, ואם ירעיבהו, וירצה ויסבל, לא יחשדנו בדינו ולא יעולנו בגזרתו, ויהיה די לו במה שחננו, ויצידיקנו בפרו אותו.

וממה שהוא טוב ממנו עוד, להראות סימני העבודה והמקנה עליו בכל תנועת אבריו ובמדותיו. לא יהגה פי אם בזכרו, ולא יביט פי אם אל דרכיו, ולא ישמע פי אם אל דבריו, ולא יאכל אלא מה שהטריפו, ולא יחשב אלא בגדלתו, ולא ישיש אלא ברצותו אותו, ולא ישמח פי אם בעבודתו, ולא יבקש פי אם רצונו, ולא ירוץ פי אם בשליחותו, ולא יעמד פי אם מהמרותו, ולא ישב פי אם בביתו, ולא יקום פי אם באמונתו, ולא יקרא פי אם ספרו, ולא ילבש פי אם סותו יראתו, ולא יישן פי אם על יצועי אהבתו, ולא יתדמה לו פי אם תמונתו, ולא יעור אלא במתיקות זכרו, ולא ימצא קרת רוח פי אם עמו, ולא יברח פי אם מהמרותו, ולא יאבל פי אם בעת פעסו, ולא יפחד פי אם מתוכחתו, ולא יקנה פי אם חסדו, ולא יקעס פי אם במה שמחויב רצונו, ולא ירצה אלא כמי שעושה רצונו, ולא יקח פי אם ברשותו, ולא יתן אלא למי שצוה אותו לתת לו. וכן בכל תנועותיו, לא יעתיקו רגל, ולא יניע עפעף, אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם.

אבל הענינים שהם רעים מן העבד, הם הפך כל הטובים בעיני אדוניו ממנו, ובתפסם יכרו הדברים. וכבר הכינותי וקבצתי לך מהם כלל שיש בו די, וירך אותך על שאריתם ועל הפסם. וכיון שהטוב מעבדי העולם בעיני אדונייהם כמו שספרנו, וכבר ידעת קטנות מעלת טובתם עליהם, כמה את חייבת לאלהים יתברך מקפלים מה שזכרנו, כשתשלמי לו מה שיש לו עליך מרב הטובות.

במה שכולל - הטובות המשותפות לך וגם לאחרים. **מיחדת** - לבדך. **והפנים** - מפני הגמול. **רע ממנו** - התנהגות העבד בכפיות טובה כלפיך. **קצת וכו'** - טובה מועטת יחסית לטובות ה' עלינו. **במלבושו** - שלא ילבש מלבושי כבוד ושחף. **לרצות אותו** - שמעשיו יהיו רצויים לפניו. **מקצר במה שצוהו** - ממעט בעשיית מצוותיו. **מה שחלף לו וכו'** - העבירות שחטא בעבר. **טובותיו** - של האדון. **ויבזו וכו'** - יהיו מעשיו בזויים בעיניו יחסית למה שהיה ראוי שיעשה. **אצל** - לעומת. **ושירצה בכל ענין וכו'** - מקבל ברצון את הנהגת האדון עמו ומה שישבב אליו. **ישביעהו** - בחיי רווחה. **יעולנו בגזרתו** - לא יחשוב שעולה גור עליו אדונו. **שהטריפו** - זמן לו מזונו. **ולא ילבש וכו'** - ריאתו תלויה אותו בתמידות. **סות** - כסות, לבוש. **יתדמה לו** - ידמיין. **במה שמחויב רצונו** - שרצון אדונו שיכעס בו. **יעתיק** - יזיז. **ועל הפסם** - שהם ההנהגות הרעות. **טובתם עליהם** - טובות האדונים על העבדים.